

EVANGELII GAUDIUM – PROGRAMOVÝ DOKUMENT PAPEŽE FRANTIŠKA?

SLVANOST JEŽÍŠE KRISTA KRÁLE V ROCE 2013 ZNAMENALA NEJEN DOVRŠENÍ LITURGICKÉHO ROKU, ALE NA TENTO DEN BYLO STANOVENO TAKÉ VYDÁNÍ PRVNÍ APOŠTOLSKÉ EXHORTACE PAPEŽE FRANTIŠKA – *EVANGELII GAUDIUM*. TISKOVÉ ODDĚLENÍ SVATÉHO STOLCE JI PŘEDSTAVILO CELÉMU SVĚTU DNE 26. LISTOPADU 2013. TENTO DOKUMENT BYL VELKÝM PŘEKVAPENÍM PRO MNOHÉ. NĚKTEŘÍ HO VNÍMALI SPÍŠE JAKO POLITICKÉ PROHLÁŠENÍ A PŘIROVNALI HO K HISTORICKÉMU PROJEVU MARTINA LUTHERA KINGA „I HAVE A DREAM“ (WASHINGTON 1963). NAJDEME ZDE VŠECHNY VELKÉ OTÁZKY VZNESENÉ UŽ DŘÍVE SVATÝM OTCEM, JAKO NAPŘ. NUTNOST REFORMY STRUKTURY CÍRKVE, TAK ABY BYLA PŘIPRAVENA ZODPOVĚDNĚ REAGOVAT NA VÝZVY NOVÉ EVANGELIZACE, PÉČE O CHUDÉ, POTŘEBA OSOBNÍHO OBRÁCENÍ KAŽDÉHO Z VĚŘÍCÍCH A TAKÉ VELKÁ SOCIÁLNÍ TÉMATA.

Vše začíná radostí

Exhortace shrnuje a rozvíjí myšlenky XIII. řádného generálního shromáždění Synody biskupů o nové evangelizaci, konaného v říjnu 2012 ještě pod vedením papeže Benedikta XVI. Pro dokument je příznačný důraz na radost, která by měla charakterizovat křesťanský život – slovo „radost“ se v textu objevuje 106krát. Svatý otec chce zahájit novou etapu evangelizace, která bude naznačena radostí tolik významnou pro účinnost křesťanského svědectví. Hovoří o ní už II. vatikánský koncil v prvních slovech *Pastorální konstituce o církvi v dnešním světě* a také papež Pavel VI. (*Gaudete in Domino*). Tato radost pramení ze setkání s Ježíšem, který nás osvobodil od hříchu, od smutku, z vnitřní prázdnoty a izolace. Papež zve všechny pokřtěné, aby – i přes nepříznivé okolnosti dnešní doby – s novou horlivostí a dynamikou nesli jiným lásku Kristovu, kterou zakoušejí ve svém životě, i radost a krásu přátelství s Ježíšem (čl. 8).

Misijní poslání církve vyžaduje neustálou transformaci

V současné době církev potřebuje získat nový elán, musí najít odvahu opustit vlastní pohodlí a vykročit do všech periferií světa, které potřebují světlo evangelia. Svatý otec vyzývá komunity na všech úrovních, aby přijaly vhodná opatření, která budou podporovat nový styl misijní pastorace. Dnes se nemůžeme spokojit s takovým stavem věcí, jaký je. Nestačí jenom usilovat o zachování „statu quo“, ale naopak by církev ve všech částech světa měla přijmout za vlastní „trvalý misijní stav“ (čl. 19–33). Misijně pojatá pastorace vyžaduje odvážné a tvořivé promýšlení cílů, struktury, stylů i evangelizačních metod jednotlivých společenství. Je to spojeno s obnovou církevních struktur na všech úrovních, počínaje farností přes diecézi až po papežský stolec. Kromě nově formulovaných kompetencí se klíčovou záležitostí stává výzva ke konverzi v pastoraci. Nadměrná centralizace namísto pomoci komplikuje život církve a její misijní dynamiku (tamtéž).

Církev v dnešní době má být otevřená a vstřícná a má s rozvahou vykročit na periferie lidstva. Má být matkou s otevřeným srdcem nebo otevřeným domem Otcovým. Symbolem této otevřenosti – kromě otevřených dveří kostelů – jsou dveře společenství a dveře svátosti. Každý by měl mít možnost se nějakým způsobem podílet na životě církve, všichni jsou zváni být součástí Božího lidu. Přístup ke svátostem by neměl být nikomu odepřen bez udání důvodu, aby co nejvíce osob skrze svátosti zakoušelo Boží blízkost a lásku, která může prostoupit každého člověka a nabídnout mu útěchu a spásonosné povzbuzení (čl. 46–47).

Papež František vybízí celou církev, aby nabídla všem lidem život Ježíše Krista. V praxi to znamená, že musí někdy riskovat, a je jasné, že bude občas otlučená, zraněná a špinavá. Naopak uzavřenost, pohodlí, zdánlivé jistoty, přehnané dbání o status quo,

to jsou symptomy nemocí, které mohou církev ohrozit a paralyzovat. Starost o druhé, zvláště o ty, kteří jsou bez síly, světla a útěchy, bez společenství víry a bez horizontů smyslu života, by měla bytostně ležet na srdci každému věřícímu (čl. 49).

Krise společenské angažovanosti

Svatý otec varuje před mnohými nebezpečími, jež ohrožují dnešní svět, jako třeba patologické jevy: strach, zoufalství, nedostatek úcty, sociální nerovnost vedoucí k násilí, ekonomická exkluze, konzum a modlářství peněz (čl. 52–60). Církev má evangelizovat také tím, že bude adekvátně reagovat na kulturní výzvy, jako jsou ohrožení náboženské svobody, postmoderní a globalizovaný individualismus, vše relativizující lhostejnost, krize ideologie, krize tradičních kulturních a duchovních hodnot, sekularizace, racionalismus, negativní aspekty mediálního a zábavního průmyslu, etická deformace, narůst nových náboženských hnutí nabízejících fundamentalistický pohled na život a spiritualitu bez Boha atd.

Křesťanské kořeny mnohých národů jsou danou skutečností a zároveň výzvou pro budoucnost, aby skutečná a živá víra byla inkulturovaná (čl. 61–75).

S ohledem na tato ohrožení a problémy dnešního světa lze také hovořit o pokušení, jako je neplodný pesimismus nebo duchovní zesvětštění, jež ohrožuje lidi zapojené do pastorační praxe. V pastoraci je dnes neodmyslitelná role a poslání laiků, včetně žen. Bohužel se jejich angažovanost mnohdy omezuje na vnitrocírkevní úkoly bez skutečného úsilí a angažovanosti o to, aby křesťanské hodnoty pronikaly do všech oblastí společenského života. Proto je formace laiků a evangelizace odborníků a intelektuálů důležitou pastorační výzvou pro církev (čl. 76–109).

Kristus je základním obsahem evangelizace

Hodně prostoru je věnováno problematice zvěstování evangelia. Papež František připomíná, že centrem evangelizace je kerygma – radostné, trpělivé a postupné hlásání spásonosné smrti a vzkříšení Ježíše Krista. Evangelizace je úkolem celé církve (čl. 110–111). Spása, kterou Bůh postupně realizuje, o které církev vydává svědectví životem a slovem, je pro všechny bez výjimky a vždy se kontextualizuje. Prostřednictvím inkulturace církev vtěluje evangelium do různých kultur. V lidové zbožnosti lze třeba vidět, do jaké míry a jak konkrétně se víra ukotvila v kulturu daného národa a jak je předávána dále. S žádnou kulturou se evangelium výslovně neidentifikuje, protože má univerzální charakter. Jedna jediná kultura totiž nemůže obsáhnout tajemství Kristova vykoupění (čl. 112–118). Základní pravdou, na kterou bychom neměli zapomínat, je to, že evangelium je živým Božím slovem a šíří se spontánně a kdekoliv, od osoby

k osobě. Klíčovou záležitostí je otevřenost a ochota přinášet druhým Ježíšovu lásku. Tyto základní lidské postoje využívá Duch svatý a obohacuje církev charismaty, jež jsou darem k obnově a budování církve. Mají kristocentrický ráz a tímto dostávají jasně evangelizační zaměření. Hlásání evangelia v oblasti kultury se uskutečňuje také v oblastech odborných, vědeckých a akademických. Katolické školy teoretickým, interdisciplinárním a celistvým způsobem prohlubují evangelizační úsilí. Proto mají zásadní přínos pro evangelizaci kultury (čl. 127–134). Důležitou součástí evangelizačního procesu je kromě kerygmatu také homilie a katecheze.

Svatý otec věnuje velkou pozornost homilii a její přípravě. Je důležité, aby měla liturgický kontext, aby byla přednášena krátkým a srozumitelným způsobem a aby to byla slova, jež zapalují srdce. Proto je příprava kázání důležitým úkolem. Základním postojem kazatele je úcta k pravdě. S tím souvisí jeho ochota naslouchat Duchu svatému, aby byl samotný kazatel věrohodným svědkem evangelia, který pomocí Božího slova a v jeho síle udržuje hluboký vztah s Kristem. Podstatné je, aby také naslouchal lidem, aby objevil, co věřící potřebují slyšet a jakým způsobem jim to říct. Jde o propojení poselství biblického textu s lidskou zkušeností, jež potřebuje světlo Slova. Katecheze má být neustálým prohlubováním kerygmatu, jež má prostoupit celého věřícího člověka. V tomto procesu se jeví jako nezbytná mystagogická iniciace, která může být obohacena autentickým duchovním doprovázením a stálou formací v naslouchání Božímu slovu (čl. 135–175).

Evangelizace má sociální rozměr

Ačkoliv exhortace není dokumentem sociální nauky církve, přesto papež zdůrazňuje, že ve jménu věrnosti autentickému a integrálnímu významu evangelizace musíme vnímat její sociální rozměr. V srdci evangelia je komunitní život a starost o druhé. Proto má církev právo se vyjadřovat ke všem záležitostem týkajícím se lidského života. Všichni křesťané jsou povoláni starat se o vytváření lepšího světa plného naděje, která pramení ze srdce Ježíše Krista naplněného láskou.

Svatý otec se dotýká dvou velkých otázek, které jsou v dnešní době naléhavé. Jedná se o sociální inkluzi chudých, dále o mír a sociální dialog (čl. 176–185).

Starost zejména o chudé

Evangelii Gaudium má pozoruhodně prorocký charakter zdůrazňující sociální dimenzi evangelizace, která usiluje o to, aby Boží království bylo přítomné ve světě. Přáním papeže Františka je, aby i celá církev byla církví chudých, církví pro chudé. Kritizuje současný ekonomický systém postavený na víře v samoregulační tržní zákony, které nejsou schopny zajistit ve světě větší rovnost a sociální integraci. Namísto toho se projevuje globální lhostejnost, bohužel nejen u těch, kteří disponují ekonomickou mocí, jejímž základem je egoistický ideál udržení si životní úrovně i za cenu vylučování slabších (čl. 54). Tento systém vede k novodobé tyranii, která vnucuje všem své zákony a pravidla a v důsledku generuje všestrannou korupci globálních rozměrů (čl. 56).

Svatý otec s odvoláním na Kristovu autoritu připomíná, že bohatí by měli pomáhat chudým, respektovat je a podporovat. K tomu vybízí všechny, zvláště ty, kteří mají moc k nezištné solidaritě a k návratu k ekonomii a hospodářství položených na etických základech zohledňujících dobro člověka (čl. 58). Nevyřeší-li se strukturální příčiny chudoby a problémy chudých, nevyřeší se také jiné problémy světa. Proto jsou zapotřebí strategická rozhodnutí o programech a mechanismech směřujících k lepšímu

a spravedlivému přerozdělování příjmů, k vytváření pracovních míst a k integrální podpoře chudých (čl. 197–216). Papež František slibuje modlitbu za politiky a státníky, aby pracovali na autentickém sociálním dialogu zaměřeném na účinné odstranění kořenů problémů dnešního světa. Otevřenost transcenci dává možnost pomoci zformovat novou politickou a ekonomickou mentalitu, umožňující překonat současnou absolutní dichotomii mezi ekonomikou a obecným sociálním dobrem. Církev by měla v duchu nové evangelizace jednak postavit chudé do svého středu, jednak se může aktivně zapojit do tohoto sociálního dialogu a do tvořivé a účinné spolupráce na tom, aby chudí žili důstojně. Jedině takto bude hlásání evangelia věrohodné (tamtéž). Zvláštní kategorií chudých a slabých jsou nenarozené děti, které jsou nejbezbrannější a nejnevinnější. Církev se chce o ně a o budoucí maminky s láskou starat. Vychází z přesvědčení, že lidská bytost je vždy posvátná a nedotknutelná v jakékoli situaci a v každé fázi života. Totéž se týká i dalších křehkých a bezbranných bytostí, jež se často stávají předmětem ekonomických zájmů a necitelného využívání (čl. 215).

Dialog základním prvkem evangelizace

Nová evangelizace vyzývá k dialogu, který církvi napomáhá usilovat o obecné dobro a lépe sloužit plnému rozvoji lidské bytosti. Tento dialog se děje ve třech oblastech: se státy, se společnostmi (kultura, věda) a s dalšími věřícími, kteří nejsou součástí katolické církve. Církev je v principu nablízku nejen věřícím, ale i všem, kteří upřímně hledají pravdu, dobro a krásu, kteří usilují o obranu lidské důstojnosti, o vytváření mírumilovného soužití mezi národy a o ochranu stvoření. Prostorem pro konstruktivní dialog církve s nevěřícími jsou takzvané nové areopy, jako „nádvoří národů“. Křesťanská zkušenost často přesahuje hranice rozumu a může být obohacena také pro nevěřící. Dialog o zásadních tématech lidského života, jako jsou etika, umění, věda i hledání transcendence, je vždy vzájemným obohacením. V mezináboženském dialogu papež varuje před smířlivým synkretismem a upozorňuje, že skutečné otevření se předpokládá, že zůstaneme věrni svému nejhlubšímu přesvědčení. Uznává důležitost dialogu se stoupenci islámu Svätý otec požaduje pro křesťany, kteří žijí v zemích ovládaných muslimy, náboženskou svobodu, jež je základním lidským právem. Staví se také proti pokusům omezit náboženskou svobodu agresivním sekularismem (čl. 238–258).

Motivace pro novou evangelizaci

Základní motivací pro novou evangelizaci je Duch svatý, který uschopňuje k hlásání novosti evangelia s odvahou a nahlas, v každé době a na každém místě, i proti proudu (čl. 259). Další motivací k evangelizaci je osobní, intimní setkání s Ježíšem, zkušenost, že jsme jím milováni a spaseni. Duchovní radost ze sou-náležitosti s Kristem nás může posilovat v úsilí o šíření evangelia. Misijní horlivost stimuluje opravdová důvěra v Ducha svatého a vědomí toho, že právě v jeho síle Kristus neustále působí.

Bůh nás vždy předchází v našem misijním úsilí, naše přímlybná modlitba může pomoci tomu, že se jeho láska a věrnost ještě zřetelněji projeví uprostřed lidu. Příkladem hodným následování jsou pro dnešní církev první křesťané a světci, kteří nás předešli na cestě víry a dovedli se vyrovnat s těžkostmi a výzvami své doby.

Svatý otec nás vybízí k přímlybné modlitbě k Panně Marii, která je matkou evangelizace, neboť evangelizační působení církve má mariánský styl a při pohledu na ni můžeme začít znovu věřit v revoluční sílu něhy a lásky.

Přípravil Mariusz Kuźniar